

Tredòs, establiment termal petit, lluny pel camí dels Estanyes de Colomers (1926...). *Los Banyos* lloc antic de la vegueria de Tarr. 1359 (*CoDoACA* XII, 38).

En la forma de pre-català pirinenc, *Els Banyos* terres te. Boí (XII, 173). Per a *Banyos* i *Banyols*, formes mossàrabs balears, veg. vol. I, 61.

Banyaloca, designa indrets aigualosos on solien haver-hi oques, cpt. amb l'imp. del v. *banyar*): *bānālōkēs*, a Llagostera (1988): és el nom d'una riereta, afluent de la riera de Gotarra, que baixant de Penedes tributa al riu Onyar. Degué donar nom a un alou antic del Vallès: Poncius Arnallí de *Banna Ocha* en un doc. de 1117, i Bereng. de *Banaloca* en un de 1142 figuren en el *Cart.* de St. Cugat (III, 37, 127).

LA BANYESA

Partida de Bocairent (XXXIV, 53.1). Probablement de *Bānī ʿīsā* 'els fills de Iça' (tal com *Benissa*). No serà mossàrab per BALNEATIO, ja perquè hauria de partir del nominatiu; casual la coincidència amb la vila lleonesa *La Bañeza* (< sorot. VENETIA).

BANYÓ

Molt repetit en el Migjorn valencià. *Caseta dels Banyons* a la Font de la Figuera (XXXI, 93.20). Parada i caseta de *Banyó* a Bocairent (XXXIV, 45.32, 15.20). Tossal de *Banyó* a Sagra (XXXIV, 130.12). *Banyó* pda. de Tibi (XXXV, 187. 10). *Bañón* pda. a dos k. d'Ènguera. I hi ha un poble *Bañón*, prop de Calamocha (per al *palo de Bañón*, veg. *DECH* I, 469.1f). Com a cognom només m'és conegut, de famílies distingides d'Alcoi i de Montaverner (que ho escriuen amb V-).

Com que la repartició geogràfica (fins a Calamocha) marca clarament una etimologia àrabiga, m'inclino a creure que ve del plural *banna'ūn* (o *banna'ūn*) 'constructors', del mot *bannā'* que ha donat el cast. ant. *albañi* (avui *albañil*). És sabut que en l'àrab d'Espanya els plurals de noms d'oficis o professions, s'usaven per designar l'ofici mateix, i el lloc on actuava (veg. el que he dit d'*Alfagerí*, *Alfardí*, *Zacatín*, *Catalí* i altres articles de l'*Onom.*): podria ser, doncs, no sols el nom de l'estatge o qualsevol altra cosa o estatge d'un mestre de cases, sinó també el nom d'un establiment dedicat a la construcció.

Podem descartar sense escrípol altres etimologies àrabigues insatisfactòries. L'arrel *bnj* construir és certament molt desenrotllada, i ha format derivats amb el sentit d'edifici (*binja buniān*), però cap en *-ūn*. El nom recorda certament la *ñ* del cast. *albañal* i la *-ó* del cat. *albelló*, però no hi ha forma cat. amb *-ny*, ni cast. en *-on*, i la *ñ* d'aquest és deguda a una contaminació ben secundària. De *bañuna* «intervalle entre deux choses», expressió àrabiga molt especial i poc difosa en la llengua, no tinc notícia en hispano-àrab. I a causa de l'extensió del tipus toponímic, i a causa de *-on*, cal descartar que sigui derivat de *bany*.

BANYOLES

L'antiga vila del Gironès nord, vora l'Estany.

PRON. MOD. *bāyōlēs*, a Serinyà (1920). Oït igual allí i a Girona (1914 etc.), i allí i tots els pobles circumdants (1958). *Gentilici*: *Banyolins* (Serinyà, i per tot). *Banyolins* s'anomenen una classe de fesols «de cara llarga» o «caragrats» (1817, *Mem. Agr. de la Junta de Comerç*, p. 12).

DOC. ANT. 823: *Baniolas* en els *Capitularia* de Baluze (p. 1424). 866: id. *MarcaH.*, col. 789; 979: id. (Balari, *Orig.* 152); 1042 (*BABL* III, 326); 1359: *Banyoles* (*CoDoACA* XII, 101, 110). Més en Monsalv. XVII, 12 ss.; i Alsius en el seu *Nomencl.* 103, en cita 10 mencions més, de forma semblant, dels Ss. X-XIII).

BIBLGR. És cabdal el llibre de P. Alsius Torrent, *Ensaig històric sobre la vila de Banyoles*, 395 pp., Bna. 1872. J. Ma. Mascaró Castanyer, *Topografia Mèdica de B.*, 422 pp., Girona 1914; L. G. Constans, *Bañolas: «Síntesis geogràfica, Històrica ---»*, 304 pp., *Banyoles* 1951.

ETIM. BALNEOLA plural de BALNEOLUM 'petit bany'; amb el plural reforçat, amb *-s*, quan es perdé la consciència dels plurals neutres (tal com en *Empúries*, *Arbúcies*, *Blanes*, *Roses* etc.).

Un homònim igual: castellet de *Banyoles*, vora un meandre de l'Ebre (Bladé Desumvila, *Benissanet*, 71).

El plural d'aquest diminutiu es féu donant a BALNEOLUM sing. desinència catalana en el cas d'una antiga barriada del Pla de Bna., que ens consta des del S. XI: *Bagneolos* a. 1082, *Banols* 1234 (*Cart.* St. Cugat II, 370, III, 532). Se'n digué després la *Bandada des Banyols*, la situació de la qual, cap a la part alta del Pla, la podem deduir de les enumeracions en el cens de 1359: un cop darrere «*Serrrà i l'Espital de Probensana*» i abans de Sta. Creu de Lorda i *Sent Jarvari*; un altre, darrere *St. Martí de Probensals i Probensana*, i davant *Sta. C. de Lorda i Sants* (*CoDoACA* XII, 7, 8, 10). Un altre *Banyols* consta com una «vila» amb portals, l'a. 1289, en te. Tivissa (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* I, 237) i en molts documents des de l'E. Mj. p. p. el llibre de Bru Borràs i en el *Capbreu* d'Entença (c. 1340).

BANYULS de la Marenda i B. dels Aspres

De la mateixa etimologia però en la forma BALNEOLIS, en locatiu-abl. pl. en *-īs*, vocal que causà el tancament de la o en *u*, per metafonia (fet que indico i exemplifico amb casos paral·lels en *E.T.C.* I, 57n, i 63).

1) *Banyuls de la Marenda*.

PRON. MOD. *bāyūls* 1958 a Llançà; i allí mateix, i molts llocs del Ross. (1931, 1959, 1967 etc.). També conegut pertot és el *Coll de Banyuls*, que ja trobo doc. en el S. X «*collum de Balneolis*» citat a. 935 junt amb Rabós i St. Quirze de Colera (Moreau v, 153).

DOC. ANT. 935: «*Scti Stephani de Balneolis*» (Col·le. Moreau v, 153); 981: *Balneolis* (Alart, *Not.*